

спільної думки стосовно ООП шляхом упровадження соціальних ініціатив, а також трансляції соціальної реклами відповідного спрямування. Окрім того, передбачається практична реалізація методики оптимізації зв'язків з громадськістю ООП та громадських організацій відповідного профілю; залучення спеціалізованих та неспеціалізованих ЗМІ до соціалізаційно-адаптаційної практики щодо осіб із особливими потребами; організація цільової соціалізаційно-адаптаційної, освітньо-профорієнтаційної допомоги ООП; втілення програми гармонізації професійного та суспільного самовизначення і самореалізації осіб із

особливими потребами на стадіях абітурієнт – студент – випускник, здійснюваної за допомогою ЗМІ та специфічних каналів соціальної комунікації.

Звичайно, це лише часткові заходи, і кардинальні зміни в цьому напрямку прямо залежать від цілої низки суспільно-культурних обставин, проте постійна увага соціуму до проблем осіб із особливими потребами демонструє рівень його соціокомунікаційної культури, соціальної відповідальності і є передумовою органічної самореалізації в ньому всіх категорій осіб.

Література

1. Бутирїна М. В. Стереотипи масової свідомості : особливості формування та функціонування у медіасередовищі : монографія / М. В. Бутирїна. — Дніпропетровськ : Слово, 2009. — 368 с.
2. Лаврик О. В. Концептуальні засади інклюзивної освіти в сучасній Україні / О. В. Лаврик // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів : тези доп. Тринадцятої міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20—21 листопада 2013 р.). — К. : Ун-т «Україна», 2013. — С. 39—41.
3. Нечаєва Н. В. Українські ЗМІ про сучасний стан медичного обслуговування та відносини «лікар – пацієнт» / Н. В. Нечаєва // Держава та регіони : наук.-виробнич. журн. Серія : Соціальні комунікації. — 2010. — № 2. — С. 147—152.
4. Теодорська Л. І. Актуалізація проблем осіб із особливими потребами в соціальній рекламі / Л. І. Теодорська // Проблеми формування громадської думки в сучасній Україні : мат. доп. та виступів / Міжнар. наук.-практ. конф., 14 листопада 2014 р., м. Київ. — К. : КНУКіМ, 2014. — С. 149—151.

УДК 376:615.8–D56.262

О. Є. Дроздовська

Запорізький національний університет

Навчання, фізична та психологічна реабілітація дітей із вадами зору

Дроздовська О. Є. Навчання, фізична та психологічна реабілітація дітей із вадами зору. Проблема отримання якісної середньої освіти для дітей із вадами зору є актуальною, оскільки такій категорії учнів потрібні особливі умови для навчання та реабілітації. Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Орієнтир» для дітей із вадами зору та незрячих має хорошу навчальну базу, медичне та фізіотерапевтичне обладнання для фізичної реабілітації своїх вихованців. Тут приділяють значну увагу також і психологічному аспекту розвитку учнів. Різні творчі гуртки покликані пробудити у вихованцях творчі здібності, бажання пізнавати світ. Завдяки комплексним заходам діти із проблемами зору не тільки отримують необхідні знання, а й покращують свій стан здоров'я та самостверджуються як особистості.

Ключові слова: *учні з проблемами зору, навчальний процес, фізична та психологічна реабілітація.*

Дроздовская О. Е. Обучение, физическая и психологическая реабилитация детей с нарушением зрения. Проблема возможности получить качественное среднее образование для детей с проблемами зрения актуальна, потому что такой категории учеников нужны особые условия для учебы и реабилитации. Запорожская специальная общеобразовательная школа-интернат «Ориентир» для детей с проблемами зрения и незрячих имеет хорошую учебную базу, медицинское и физиотерапевтическое обо-

дование для физической реабилитации своих воспитанников. Здесь уделяют огромное внимание и психологическому аспекту развития учеников. Разные творческие кружки призваны пробудить у воспитанников творческие способности, желание познавать мир. Благодаря комплексным мерам дети с проблемами зрения не только получают необходимые знания, но и улучшают свое состояние здоровья и самоутверждаются как личности.

Ключевые слова: *ученики с проблемами зрения, учебный процесс, физическая и психологическая реабилитация.*

Drozdovska O. Education, physical and psychological rehabilitation of children with visual impairments. A problem of receiving a quality secondary education for children with vision problems is topical, because this group of pupils need special conditions for studying and rehabilitation. Zaporizhzhya's special secondary boarding school «Orientyr» for children with vision problems and blindness have a good training base, medical and physiotherapy equipment for physical rehabilitation their pupils. In this school teachers pay great attention to psychological aspect of development their pupils. Aims of different creative clubs are to awake the creative abilities, a desire to explore the world. Due to comprehensive measures children with vision problems receive necessary knowledge, improve health and approve as persons.

Keywords: *pupils with vision problems, educational process, physical and psychological rehabilitation.*

Проблема отримання освіти дітьми з обмеженими можливостями у звичайній загальноосвітній школі стоїть дуже гостро. Переважна більшість масових загальноосвітніх шкіл не готова до впровадження інклюзивного навчання через брак фінансування та неможливість надання хворій дитині необхідного спектру медичних послуг і забезпечення спеціальних умов навчання відповідно до особливих потреб фізичного здоров'я, створення сприятливого психологічного клімату в дитячому колективі. Тому існують спеціальні загальноосвітні школи-інтернати для дітей із різними вадами фізичного та інтелектуального розвитку. Переваги навчання у спеціальній школі-інтернаті: дитина буде продуктивно включена у навчальний процес; спілкування з однолітками з такими ж вадами не розвиватиме у дитини комплекс неповноцінності; медичний супровід під час навчально-виховного процесу сприяє фізичній реабілітації дитини без відриву від засвоєння знань. Отримання якісної освіти в комфортному середовищі є досить важливим етапом у житті дитини з порушеннями зору, оскільки в шкільні роки в людині закладаються основи для успішного подальшого життя в суспільстві.

Питання освіти для дітей із порушеннями зору цікавить багатьох науковців. Дослідники В. Бондаренко, С. Бондаренко, Є. Клопота, О. Клопота [4] у книзі аналізують всі аспекти життєдіяльності дітей і молоді з фізичними вадами. Г. Луцюк, О. Перепеченко [6] наголошують, що сучасні комп'ютерні технології значно полегшують життя осіб із проблемами зору. Н. Ройко [7] вказує, що мистецтво є одним із найдієвіших засобів психологічної реабілітації дітей, що мають порушення зору. Велика кількість наукових напрацювань із цієї теми знач-

ною мірою допомагає спеціальним навчальним закладам проводити ефективну реабілітацію для своїх вихованців.

Мета – проаналізувати навчально-виховний процес спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату «Орієнтир», її реабілітаційний потенціал у плані покращення фізичного та психологічного здоров'я учнів.

Часткова й особливо повна сліпота призводить до зміни уявлень індивіда про себе, перегляду, переоцінки цінностей і цілей, збільшення суб'єктивної соціально-психологічної дезадаптивності, втрати свого місця в соціумі. Це відбувається внаслідок порушення гармонії між внутрішнім і зовнішнім світом особистості. Особливістю розвитку слабозорих дітей є те, що вони, на відміну від дітей із тотальними порушеннями, не завжди цілком усвідомлюють свій дефект. Внаслідок цього дитина неправильно оцінює свої невдачі та труднощі в навчанні, грі, спілкуванні. Це стає причиною роздратованості, замкненості, негативізму. Тому дуже важливим є своєчасне виявлення часткового дефекту зорової функції у дітей і створення для них спеціальних умов виховання й навчання [4:19].

Стаття 12 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 6 жовтня 2005 року № 2961-VI вказує, що систему реабілітації інвалідів, дітей-інвалідів складають спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати) – загальноосвітні навчальні заклади системи освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку [3:18]. Їх мета – розвиток і формування особистості, забезпечення соціально-психологічної реабілітації та трудової адаптації учня, виховання в нього загальнолюдських цінностей, громадянської по-

зиції [4:70]. Відбір дітей у спеціальні школи здійснюють психолого-медико-педагогічні комісії [4:71].

Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Орієнтир» для дітей, які мають порушення зору, функціонує з 1966 року. За цей період напрацьовано багато методик для поліпшення фізичного та духовного стану вихованців. Тут здійснюється комплексна медична, соціально-психологічна та педагогічна реабілітація й адаптація дитини до умов навколишнього середовища. Проходить вона в чотири етапи. Спочатку діагностується фізичний і психічний стан учня, потім застосовуються теоретичні напрацювання, на основі яких викладачі-методисти розробляють індивідуальні програми реабілітації; після кожного етапу виконання підбиваються підсумки, наскільки вдалося покращити стан дитини. Діяльність відбувається за такими напрямками: орієнтація особистісна, соціально-комунікативна, соціально-психологічна, соціально-трудова, робота з батьками, коригування всіх ланок роботи. На думку педагогів школи, батьки відіграють значну роль у процесі реабілітації дітей, оскільки виховання, навчання й адаптація починаються з сім'ї [2].

У школу-інтернат за направленням психолого-медико-педагогічної комісії зараховують дітей із шести – семи років із різними патологіями зору:

- із гостротою зору 0,05-0,4Д на оці, яке краще бачить зі стерпною корекцією; при цьому враховується стан інших зорових функцій (поле зору, гострота зору на близькій відстані, форми та перебіг патологічного процесу);

- із більш високою гостротою зору у разі прогресуючих або частих рецидивних захворювань, а також за наявності астенічних явищ, що виникають під час читання та письма на близькій відстані.

Щорічно у СЗШ «Орієнтир» навчається близько 250 дітей шкільного віку, понад 80 із них – з інвалідністю [5]. Для вихованців центру створюються спеціальні умови, що забезпечують збереження і відновлення зору, комфортність навчання. Методична база, дидактичні матеріали відповідають усім вимогам тифлопедагогіки. Щоправда, чимало навчальних посібників вчителям доводиться виготовляти самим. Вони надруковані збільшеним шрифтом, яскраві, привабливі, а головне – доступні учням. Враховуючи порушення здоров'я учнів, педагоги добирають форми і методи навчання та ви-

ховання відповідно до фізичних особливостей дітей; використовують у наочності, методичних матеріалах збільшений шрифт, ретельно дозують різні форми роботи, щоб зменшити навантаження на зір, водночас надати дитині необхідні знання. Щоб вона почувала себе впевнено в сучасному світі, у спеціальній школі учні вивчають англійську мову та оволодівають навичками роботи за комп'ютером.

З серпня 2011 року на базі «Орієнтиру» функціонує перший в Запорізькій області клас для незрячих учнів. Раніше батькам доводилось везти своїх дітей до Харкова. У класі здобувають освіту шестеро учнів. Для їх навчання, харчування, відпочинку, сангігієни створені всі необхідні умови [1].

Залежно від особливостей захворювань, учні проходять фізичну реабілітацію. Школа має сучасне медичне та фізіотерапевтичне обладнання для здійснення заходів із реабілітації зору: амбліопанорама, макулостимулятор, комп'ютерні програми корекції зору та ін.

Завдяки зусиллям лікарів-офтальмологів здійснюється профілактика косоокості, короткозорості, астигматизму, дистрофії сітківки, катаракти, травм очей. Залежно від стану здоров'я для кожного учня підбирають відповідний режим медичної реабілітації та навантаження. Щоденні сорокап'ятихвилинні уроки лікувальної фізкультури покращують фізичне самопочуття вихованців закладу.

Як зазначають дослідники Г. Луцюк і О. Перепеченко, комп'ютер зі спеціальним програмним забезпеченням є одним із головних засобів соціальної та трудової реабілітації для осіб із вадами зору [6:70]. Він має широкий спектр застосування. Завдяки сучасним технологіям діти можуть писати, читати, редагувати тексти без допомоги зору, отримувати знання, спілкуватися за допомогою інтернету тощо [6:72]. Комп'ютерні технології значною мірою допомагають особам із порушеннями зору здійснювати професійне навчання, створюють додаткові шляхи доступу до інформації та загалом допомагають їм інтегруватися в соціум і стати повноцінними членами суспільства [6:73].

Порушення функцій зорового сприйняття негативно впливає на ефективність побудови міжособистісної комунікації, самооцінку, соціальну адекватність [7:207]. Завдяки мистецтву у дітей із вадами зору розвивається комунікативна, пізнавальна, естетична активність. Мистецтво полегшує розуміння дітьми складних суспі-

льних відносин, готує особу до розуміння суспільних вимог. Мистецтво водночас задовольняє духовні потреби особистості, збагачує її життя, приносить особливу радість. Дієвим засобом впливу на дітей із проблемами зору є театральне мистецтво. Як інтегративний вид мистецтва величезної сили емоційного та художнього впливу, воно насичує духовний світ дитини різноманітними характеристиками та образами, гармонійними звуками, особистими переживаннями, розвиває естетичні почуття, бажання проявляти свої творчі здібності. Мистецтво здійснює роль суспільного інструмента формування особистості. Базуючись на розумінні людини як творчої особистості, котра з певних причин обмежена психічними та фізичними вадами, артотерапія, завдяки своїй специфічності та багатоаспектності, забезпечує високу ефективність реабілітаційного процесу. Її мета полягає у виявленні негативних станів, реконструюванні та закріпленні особистого «Я» [7:209].

Образотворча діяльність є одним зі шляхів духовного зростання особистості. Завдяки її емоційно-стресовим впливам відновлюється духовна індивідуальність особистості. Арттерапевтичне малювання (ізотерапія) сприяє звільненню від внутрішньої напруженості [7:211]. Ефективним реабілітаційним засобом для корекції та розвитку координації рухів є ліплення та конструювання [7:212]. Реабілітація дітей із вадами зору засобами мистецтва як суспільний інструмент формування особистості сприяє комунікативній активності, задовольняє духовні потреби самої особистості, збагачує її життя, підвищує самооцінку, розвиває творчу уяву, максимально активізує природні здібності та духовний потенціал [7:213].

Головна мета роботи педагогів спеціальної школи-інтернату «Орієнтир» – допомогти дітям із вадами зору повірити в себе, в свої здібності, відчути себе особистістю. І цьому сприяє чимало гуртків, які учні відвідують безкоштовно: «Вокальне та хорове мистецтво», «Основи комп'ютерних знань», «Абетка малювання»,

«Початкове технічне моделювання», «Мова танцю» та інші. Вихованці із задоволенням займаються модульним оригамі, вишивають, малюють, освоюють нові техніки рукоділля. Учні беруть участь у різних конкурсах, фестивалях, концертах, спартакіадах та інших заходах. Співачка Аліна Приступа, призер міжнародного конкурсу «Назустріч мрії», майже сліпа дівчина, та Юра Астахов, наймолодший ді-джей Запоріжжя, незрячий, довели, що фізичні вади не можуть стати на заваді розкриттю таланту.

Трудове навчання та виховання, профорієнтація у спеціальній школі передбачає систему трудотерапії, спрямовану на відновлення, компенсацію та розвиток трудових умінь і навичок, які є основою для професійної підготовки [4:71]. Трудове навчання будується з урахуванням можливостей та інтересів учнів, може мати форму професійного навчання. Воно здійснюється у навчально-виробничих майстернях, навчально-дослідному сільському чи садовому господарстві під постійним медичним наглядом і суворим дотриманням техніки безпеки [4:72]. Педагогічний колектив спеціальної школи-інтернату «Орієнтир» робить все для того, щоб вихованці знайшли своє місце в житті. Старшокласники мають змогу факультативно пройти допрофільні курси «Класичний масаж» і «Перукарська справа». «Орієнтир» тісно співпрацює із Запорізьким обласним центром зайнятості, Класичним приватним університетом [1].

Спеціальна школа-інтернат «Орієнтир» – не тільки навчальний заклад для дітей, що мають порушення зору, а й реабілітаційно-творчий центр, який допомагає дітям із фізичними вадами відчувати себе повноцінними членами суспільства, реалізувати свій творчий потенціал і самоствердитися як особистість. Науковці та викладачі-методисти постійно знаходяться в пошуку нових шляхів і способів для навчання та реабілітації (як фізичної, так і психологічної) дітей із порушеннями зору, тому ця тема є перспективною для подальших досліджень.

Література

1. Дроздовська О. Повір у себе / О. Дроздовська // ЗОДТРК. — 2012. — № 13. — 2 квітня. — 12 хв. 55 сек.
2. Дроздовська О. Повір у себе / О. Дроздовська // ЗОДТРК. — 2012. — № 18. — 14 травня. — 13 хв. 20 сек.
3. Інклюзивна модель освіти: аналіз законодавчого простору / Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». — К. : Парашин К. С., 2008. — 60 с.
4. Інтеграція молоді з обмеженими фізичними можливостями в суспільство: громадсько-правові, соці-

ально-психологічні та інформаційно-технологічні аспекти : метод. посіб. / Є. Клопота, В. Бондаренко, О. Клопота, С. Бондаренко. — Запоріжжя, 2008. — С. 17—20.

5. Москалец В. Загляните в их глаза [Электронный ресурс] / В. Москалец. — Режим доступа : <http://neboley.zp.ua/articles/288-zaglyanite-v-ih-glaza.html>.

6. Луцьок Г. Сучасні інформаційні технології як засіб соціальної та трудової реабілітації осіб із глибокими порушеннями зору / Г. Луцьок, О. Перепеченко // Сучасний світ і незрячі: людина з інвалідністю у правовій державі : мат. V міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 2011). — К., 2011. — С. 67—73.

7. Ройко Н. Реабілітація дітей із вадами зору засобами мистецтва / Н. Ройко / Сучасний світ і незрячі: людина з інвалідністю у правовій державі : мат. V міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 2011). — К., 2011. — С. 207—214.

УДК 007:304:376

К. В. Пігарєва

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Соціокомунікаційна толерантність викладачів до осіб із особливими потребами – невід’ємний атрибут традиційного навчання

Пігарєва К. В. Соціокомунікаційна толерантність викладачів до осіб із особливими потребами – невід’ємний атрибут традиційного навчання. Стаття присвячена актуальним питанням формування толерантності у педагогів, які працюють в рамках традиційного навчання з людьми з особливими потребами. Проаналізована сутність поняття «толерантність» та визначено основні умови, реалізація яких дозволить сформувати толерантність у педагогів. Обґрунтовано необхідність гуманізації традиційного навчання для максимального полегшення подальшої соціальної адаптації людей із особливими потребами. Переконаливо доведена потреба в застосуванні толерантного підходу в сьогоднішній парадигмі освіти.

Ключові слова: *толерантність, традиційне навчання, гуманізація, люди з особливими потребами, соціальна адаптація.*

Пигарева К. В. Социокommunikationная толерантность преподавателей к людям с особыми потребностями – неотъемлемый атрибут традиционного обучения. Статья посвящена актуальным вопросам формирования толерантности у педагогов, работающих в рамках традиционного обучения с людьми с особыми потребностями. Проанализирована сущность понятия «толерантность» и определены основные условия, реализация которых позволит сформировать толерантность у педагогов. Обоснована необходимость гуманизации традиционного обучения для максимального облегчения последующей социальной адаптации людей с особенными потребностями. Убедительно доказана потребность в применении толерантного подхода в сегодняшней парадигме образования.

Ключевые слова: *толерантность, традиционное обучение, гуманизация, люди с особыми потребностями, социальная адаптация.*

Pihareva K. Social-communication tolerance of teachers for people with special needs – an essential attribute of traditional teaching. The article is devoted to topical issues of forming the tolerant attitude to the people with special needs by the educators working within the traditional education system. The essence of the concept "tolerance" is analyzed and the basic conditions, which implementation would form the tolerance among educators are defined. The necessity of humanization of traditional teaching for maximum ease of subsequent social adaptation of persons with special needs is grounded. The need for the use of a tolerant approach in today's paradigm of education is convincingly proved.

Keywords: *tolerance, traditional teaching, humanization, people with special needs, social adaptation.*

Сьогодні питання формування толерантного ставлення до людей із особливими потребами є досить складним соціальним викликом. Зростання інвалідності в більшості держав сві-

ту і в Україні в тому числі пов'язане з ускладненням виробничих процесів, збільшенням транспортних потоків, військовими конфліктами, погіршенням екологічної обстановки, знач-